

ΑΠΟΔΟΣΗ ΣΤΗ ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ

ΠΑΡ. 9 Δε γνωρίζω λοιπόν γιατί πρέπει να λέω περισσότερα για την ίδια την κατηγορία μου φαίνεται άλλωστε, κύριοι βουλευτές, ότι στους άλλους δικαστικούς αγώνες αρμόζει να απολογείται (ο κατηγορούμενος) μόνο για τις ίδιες τις κατηγορίες, στις δίκες όμως για επικύρωση εκλογής είναι δίκαιο να λογοδοτεί (ο δοκιμαζόμενος) για όλη τη ζωή (του). Σας παρακαλώ λοιπόν να με ακούσετε με καλή διάθεση. Θα απολογηθώ άλλωστε με όσο μπορώ πιο λίγα λόγια.

ΠΑΡ. 10 Εγώ λοιπόν πρώτα πρώτα, αν και μου κληροδοτήθηκε λίγη περιουσία εξαιτίας των συμφορών και του πατέρα (μου) και της πόλης, πάντρεψα δύο αδερφές, αφού έδωσα προίκα στην καθεμιά τριάντα μνες, και με τον αδερφό (μου) μοιράστηκα (την πατρική περιουσία) έτσι, ώστε εκείνος να παραδέχεται ότι έχει μεγαλύτερο μερίδιο από εμένα από την πατρική περιουσία, και προς όλους τους άλλους έχω συμπεριφερθεί έτσι, ώστε ποτέ μέχρι τώρα να μην έχω δώσει αφορμή ούτε σε έναν για κανένα παράπονο.

ΠΑΡ. 11 Και τις μεν ιδιωτικές μου υποθέσεις έτσι (τις) έχω διευθετήσει· όσον αφορά το δημόσιο βίο μου, νομίζω ότι η πιο μεγάλη απόδειξη της τιμιότητάς μου είναι για μένα ότι όσοι από τους νεότερους συμβαίνει να ασχολούνται με ζάρια ή συμπόσια ή τέτοιου είδους ασωτίες, όλοι αυτοί θα δείτε ότι με εχθρεύονται και ότι πλάθουν πάρα πολλούς μύθους για μένα και λένε ψέματα. Και βέβαια είναι φανερό ότι, αν επιθυμούσαμε τα ίδια, δε θα είχαν τέτοια γνώμη για μένα.

ΠΑΡ. 12 Επιπλέον, κύριοι βουλευτές, κανείς δε θα μπορούσε να αποδείξει σχετικά με μένα ούτε ότι έχει γίνει ντροπιαστική ιδιωτική δίκη, ούτε έγγραφη καταγγελία για δημόσιο αδίκημα, ούτε μήνυση για δημόσιο αδίκημα· και όμως βλέπετε άλλους να έχουν εμπλακεί πολλές φορές σε τέτοιου είδους δικαστικούς αγώνες. Έπειτα εξετάστε πώς επιτελώ το καθήκον μου προς την πόλη όσον αφορά τις εκστρατείες και του κινδύνους τους (σχετικούς με τις επιθέσεις) κατά των εχθρών.

ΠΑΡ. 13 Και πρώτα πρώτα λοιπόν, όταν συνάψατε τη συμμαχία με τους Βοιωτούς και [όταν] έπρεπε να (τους) βοηθήσετε στην Αλιάρτο, αν και είχα καταγραφεί από τον Ορθόβουλο, για να είμαι ιππέας, επειδή έβλεπα ότι όλοι μεν νόμιζαν ότι οι ιππείς έπρεπε να ήταν ασφαλείς, ενώ θεωρούσαν ότι οι οπλίτες κινδύνευαν, αν και άλλοι παράνομα προσχώρησαν στο ιππικό χωρίς να υποβληθούν σε δοκιμασία, εγώ, αφού πλησίασα, είπα στον Ορθόβουλο να με διαγράψει από τον κατάλογο, γιατί θεωρούσα ότι ήταν ντροπή να εκστρατεύσω, αφού είχα εξασφαλίσει τον εαυτό μου, ενώ το πλήθος επρόκειτο να κινδυνεύει. Και για χάρη μου ανέβα (στο βάθρο), Ορθόβουλε.

ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΙ 9 – 13 ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ

Η επιχειρηματολογία του Μαντίθεου στις παραγράφους 9 – 13 στηρίζεται σε εικότα ή ενθυμήματα, σε ιστορικά παραδείγματα, στη ρητορική ηθοποιία και παθοποιία και σε άτεχνες πίστεις [καλεί μάρτυρα να μαρτυρήσει για όσα ανέφερε]. Ως ενθύμημα χρησιμοποιεί τον εξής συλλογισμό: οι ακόλαστοι και διεφθαρμένοι νέοι ψευδολογούν εναντίον του, επομένως δεν είναι ² διεφθαρμένος σαν αυτούς, αλλιώς θα τον επαινούσαν, καθώς οι ανήθικοι, και γενικά όλοι οι άνθρωποι, δεν κατηγορούν τους ομοίους τους.

Για να τεκμηριώσει το ήθος του χρησιμοποιεί ένα παράδειγμα από τη στρατιωτική του θητεία. Συγκεκριμένα καταθέτει ότι στην επικίνδυνη μάχη της Αλιάρτου, αν και είχε επιλεγεί ως ιππέας, επειδή είδε πολλούς να επιδιώκουν παράνομα να πολεμήσουν στο ιππικό, ζήτησε από το φύλαρχό του να μεταταγεί στο πεζικό, που κινδύνευαν περισσότερο.

ΡΗΤΟΡΙΚΑ ΗΘΗ

✓ *καίτάςτηςπόλεως*. Συσχετίζει την οικογενειακή καταστροφή με τη συμφορά της πόλης για να αποκαλύψει το δεσμό του με την πόλη. Για την εποχή που εκτυλίσσεται η δίκη, αποτελεί θεμελιώδη αρχή της φιλοσοφικής σκέψης και του ήθους η συσχέτιση της ευτυχίας που βιώνει ο πολίτης με την ευτυχία της πόλης. Σε μια πόλη που υποφέρει δε νοείται ευτυχισμένος πολίτης. Ο Μαντίθεος, λοιπόν, λέγοντας ότι υπέστη και αυτός τα κοινά δεινά υποδηλώνει ότι είναι ξένος προς το ήθος και τις ενέργειες όσων επωφελήθηκαν από τη συμφορά που βρήκε την Αθήνα, δηλαδή προς τους Τριάκοντα. [ρητορικό ήθος κατηγορουμένου].

✓ *δύομέναδελφάς ... έκατέρρα.* Αν και είχε καταστραφεί οικονομικά, μπόρεσε να προικίσει ικανοποιητικά τις δύο του αδελφές. Αποδεικνύεται λοιπόν συνειδητά υπεύθυνος προστάτης αδελφός και επιτυχημένος, αφού μπόρεσε να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις του. [ρητορικό ήθος κατηγορουμένου].

✓ *ὄστ' ἐκεῖνον ... τῶνπατρῶων.* Διένειμε την πατρική περιουσία ευνοϊκά προς τον αδελφό του δίνοντάς του μεγαλύτερο μερίδιο, γεγονός που παραδέχεται και ο αδελφός του. Μ' αυτή του την ενέργεια όχι μόνο αποφεύγει οικογενειακές τριβές που μπορούσαν να διαλύσουν την οικογένεια, αλλά παρουσιάζεται και γενναιόψυχος, αφιλοχρήματος και με ισχυρές τις αξίες της οικογένειας. [ρητορικό ήθος κατηγορουμένου].

✓ *καίπρόςτούςἄλλους ... γενέσθαι.* Η στάση που κράτησε προς τους συμπολίτες του ήταν πάντοτε τέτοια ώστε κανείς να μην [ρητορικό ήθος κατηγορουμένου]. παραπονεθεί ποτέ. Με τη φράση αυτή εμφανίζεται να έχει κοινωνική συνείδηση, να αγκαλιάζει όλους τους ανθρώπους και όχι μόνο τους στενούς του συγγενείς. Η κοινωνική αρετή του λοιπόν είναι αναμφισβήτητη και αποτελεί βασικό χαρακτηριστικό για έναν δημόσιο λειτουργό. [ρητορικό ήθος κατηγορουμένου].

Με όλα τα παραπάνω ο Μαντίθεος παρουσιάζεται ως άνθρωπος που έχει επιτελέσει το καθήκον του απέναντι στην οικογένειά του, είναι ιδιαίτερα στοργικός και ενδιαφέρεται, προστατεύει τα αδέλφια του και μάλιστα σε δύσκολους καιρούς για τον ίδιο και την πόλη του. Ταυτόχρονα είναι έντιμος και πράος προς τους συμπολίτες του χωρίς να προκαλεί την αντιπάθεια σε κανέναν.

✓ *εἰτῶναὐτῶνέπεθυμοῦμεν, ... περίεμοῦ.* Από τη μία παρουσιάζεται ως φιλήσυχος πολίτης, σεβαστός και αγαπητός σε όλους και από την άλλη, οι νέοι που ζουν με ανηθικότητα τον κατηγορούν και τον συκοφαντούν. Αυτό το γεγονός αποδεικνύει ότι δεν έχει καμία σχέση μ' αυτούς τους νέους και γι' αυτό στρέφονται εναντίον του. [ρητορικό ήθος κατηγορουμένου]. Παράλληλα, αποκαλύπτεται το ήθος των κατηγορών του, αλλά και των ακροατών του. Οι κατηγοροί του είναι ανήθικοι, ενώ οι δικαστές-ακροατές του είναι ηθικά και έντιμα στοιχεία της πόλης. [ρητορικό ήθος κατηγορού και ακροατηρίου].

✓ *οὔτεδίκηναίσχράν.* Ο Μαντίθεος είναι άνθρωπος κοινωνικός και ειρηνικός, με αυτοέλεγχο, που δεν αντιδίκησε με κανέναν και δεν έχει φτάσει ποτέ στα δικαστήρια. [ρητορικό ήθος κατηγορουμένου].

- ✓ *οὔτεγραφηνοὔτεείσαγγελίαν*. Επίσης, ποτέ δεν έχει δώσει αφορμή για να τον κατηγορήσουν για κάποιο αδίκημα σε βάρος της πολιτείας. Αντίθετα, πολλοί Αθηναίοι έχουν εμπλακεί σε ιδιωτικές ή δημόσιες δίκες. [ρητορικό ήθος κατηγορουμένου].
 - ✓ *οἷονέμαντόνπαρέχωτῆπόλει*. Η στάση του στις εκστρατείες και στον πόλεμο είναι υποδειγματική και πάντα επιτελεί το καθήκον του με αφοσίωση στην πόλη και το κοινό καλό. Όχι μόνο δεν την έχει βλάψει ποτέ αλλά και την έχει ωφελήσει με τον τρόπο που πολέμησε σε όσες μάχες πήρε μέρος. [ρητορικό ήθος κατηγορουμένου].
 - ✓ *ἐπειδήέώρων ... κίνδυνον*. Ο Μαντίθεος είναι ευαίσθητος προς τους άλλους, καθώς δεν επαναπαύεται στη δική του ασφάλεια, αλλά συναισθάνεται το δικαιολογημένο φόβο που νιώθουν στον πόλεμο και τρέχει να συνδράμει στο πεζικό που έχει σαφώς δυσκολότερο έργο απέναντι στο αήττητο πεζικό των Σπαρτιατών. [ρητορικό ήθος κατηγορουμένου].
- Ο Μαντίθεος λοιπόν εμφανίζεται να είναι νομιμόφρων, κοινωνικά ευαίσθητος και αλληλέγγυος στους συμπολίτες του και να ζει σύμφωνα με τις αξίες και τα πιστεύω του, που αποτελούν ιδανικά για ολόκληρη τη δημοκρατική Αθήνα.

ΡΗΤΟΡΙΚΑ ΠΑΘΗ

- Ο Μαντίθεος αναφέρεται στον ιδιωτικό και το δημόσιο βίο του προτάσσοντας την οικονομική καταστροφή που υπέστη η οικογένειά του. Μ' αυτόν τον τρόπο προκαλεί ευνοϊκά συναισθήματα προς τους δικαστές, ενώ ταυτόχρονα, συνδέοντας τις συμφορές του με αυτές της πόλης, διεγείρει τα δημοκρατικά αντανακλαστικά του ακροατηρίου του, καθώς εμφανίζεται να είναι ένας δημοκρατικός πολίτης που έχει ταυτίσει την ευημερία του με την πρόοδο της πολιτείας.

4

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. *"δοκιμασία"*: Γιατί ο θεσμός αυτός είναι συνυφασμένος με τη δημοκρατία;

Η δοκιμασία είναι συνυφασμένη με τη δημοκρατία, γιατί γεννήθηκε στα πλαίσια αυτής με σκοπό να τη διαφυλάξει και να την προστατέψει. Μέσα απ' αυτή τη διαδικασία επιχειρούνταν η εξέταση της καταλληλότητας του κάθε πολίτη για την ανάληψη κάποιου αξιώματος. Αν ένας πολίτης γνώριζε στοιχεία εις βάρος του υποψήφιου άρχοντα, είχε το δικαίωμα να του απευθύνει την κατηγορία, την οποία εκείνος μπορούσε με τη σειρά του να την αντικρούσει. Απ' αυτό φαίνεται ότι δεν ήταν πάντοτε μια συνοπτική και τυπική διαδικασία, αλλά κάποιες φορές μπορούσε να είναι περισσότερο λεπτομερής και χρονοβόρα.

Έτσι με νόμιμες, διαφανείς και αξιοκρατικές καθ' όλα διαδικασίες, επιλέγονταν τα πιο κατάλληλα άτομα για να αναλάβουν αξιώματα και αποκλείονταν όσοι ήταν ανίκανοι ή απέβλεπαν στο προσωπικό τους μόνο συμφέρον. Μ' αυτόν τον τρόπο εξασφαλιζονταν η σωστή λειτουργία της κοινωνίας.

2. *«ένμέντοϊς ἄλλοις ἀγῶσι» «ένδέταϊς δοκιμασίαις»:* Τι εννοεί με τις φράσεις αυτές ο Μαντίθεος και ποια η σχέση τους με την πορεία του λόγου του;

Με τις φράσεις αυτές ο Μαντίθεος εννοεί ότι ενώ στους άλλους δικαστικούς αγώνες ο κατηγορούμενος απολογείται μόνο για τις κατηγορίες που του προσάπτουν, στη δοκιμασία είναι υποχρεωμένος να απολογηθεί για ολόκληρη τη ζωή του και να αποδείξει ότι είναι ηθικός και σωστός. Μ' αυτή την αναφορά ο Μαντίθεος θέλει να τονίσει την ιδιαιτερότητα αυτής της εξέτασης καθώς και τη δυσκολία. Αποτελεί κι έναν ωραίο τρόπο μετάβασης στο επόμενο θέμα της απολογίας του που αφορά τη συμπεριφορά του στον ιδιωτικό και δημόσιο βίο. Είναι φανερή η προσπάθεια να κερδίσει την εύνοια των Βουλευτών.

5

3. *Γιατί ο Μαντίθεος κρίνει αναγκαίο να μιλήσει για την οικογένειά του;*

Ο Μαντίθεος αναφέρεται αρχικά στο ότι πάντρεψε τις δύο του αδελφές, αφού τους έδωσε μια αξιοπρεπή για τα δεδομένα της εποχής προίκα και κατόπιν στο ότι ενώ κληρονόμησαν εξίσου με τον αδελφό του την περιουσία του πατέρα τους, αυτός του έδωσε μεγαλύτερο μερίδιο. Θεωρεί απαραίτητο να κάνει τη συγκεκριμένη αναφορά, γιατί έτσι θα αποδείξει πόσο σωστός και ηθικός είναι στην προσωπική του ζωή. Ταυτόχρονα αυτό αποτελεί εγγύηση και απόδειξη ότι θα είναι ηθικός και σωστός και στις άλλες εκδηλώσεις της ζωής του.

4. *«μηδέ προς ἕνα μηδέν ἔγκλημα»:* Τι επιθυμεί να τονίσει ο ρήτορας;

Ο Μαντίθεος με τη φράση αυτή θέλει να τονίσει ότι έχει καλές σχέσεις με τους συμπολίτες του, ότι δεν έχει δημιουργήσει κανένα πρόβλημα, δεν έχει κάνει κακό σε κανέναν, ώστε να παραπονεθεί γι' αυτό. Εκτός, δηλαδή, των καλών σχέσεων που είχε με την οικογένειά του, πολύ καλές και αρμονικές ήταν οι σχέσεις του και με τους γύρω του. Ημέχρι τώρα συμπεριφορά του, λοιπόν, ήταν άμεμπτη και ηθική και κανένας δεν μπορεί να τον κατηγορήσει για κάτι.

5. Να εντοπίσετε το σημείο του λόγου που ο Μαντίθεος τονίζει ότι η ευπρεπής συμπεριφορά στην ιδιωτική ζωή αποτελεί εγγύηση για τη δημόσια ζωή και να αξιολογήσετε το επιχείρημά του αυτό.

Το σημείο είναι: «ὄτι τῶν νεωτέρων ὅσοι περί ἐμοῦ». Το επιχείρημα που περιέχεται σ' αυτή τη φράση είναι ότι ο Μαντίθεος είναι αξιοπρεπής, έντιμος και ηθικός και δεν έχει καμιά σχέση με όσους συχνάζουν στα κυβευτήρια, στα καπηλεία ή στα σκιραφεία (λέσχεις), όπου σύχναζαν ακόμα και εταίρες. Αντιθέτως οι κατήγοροί του ήταν θαμώνες σ' αυτούς τους χώρους και ως γνωστόν πολλοί απ' αυτούς συκοφαντούσαν άδικα έντιμους πολίτες από φθόνο για την ανωτερότητά τους. Ανήγαινε κι ο ίδιος σ' αυτούς τους χώρους, θα είχε καλές σχέσεις μαζί τους κι έτσι θα ήταν απίθανο να εμφανίζονταν σήμερα ως κατήγοροί του. Άλλωστε είναι γνωστή η παροιμία «ὁμοιοσὸμοίφάει πελάζει».

Το επιχείρημα αυτό που στηρίζεται στο πόσο ηθικός είναι στην ιδιωτική ζωή του, αποτελεί πράγματι εγγύηση ότι το ίδιο σωστός και αξιοπρεπής θα είναι κι όταν αναλάβει το αξίωμα και ασχοληθεί με τα κοινά. Πρόκειται για ψυχολογικό και πολύ εύστοχο επιχείρημα, το οποίο θα επηρεάσει θετικά τους Βουλευτές. Το ίδιο ισχύει και σήμερα. Αν, δηλαδή, κάποιος είναι έντιμος στην ιδιωτική του ζωή, το πιο πιθανόν είναι να επιδείξει την ίδια εντιμότητα και στη δημόσια.

6

6. Με ποια στοιχεία της προσωπικής του ζωής επιδιώκει ο Μαντίθεος να επηρεάσει τους βουλευτές;

Ο Μαντίθεος επιδιώκει να επηρεάσει τους Βουλευτές, κάνοντας αναφορά στα εξής στοιχεία:

- Στις σχέσεις του με τις δύο αδελφές και τον αδελφό του που ήταν πολύ καλές. Βοήθησε τις αδελφές του, αφού τις πάντρεψε και τους έδωσε προίκα παρά το γεγονός ότι η περιουσία που κληρονόμησε από τον πατέρα τους ήταν μικρή. Από αφιλοκέρδεια έδωσε πολύ περισσότερα στον αδελφό του.

- Στις σχέσεις του με τους συμπολίτες του που ήταν επίσης πολύ καλές. Κανείς ποτέ δεν έχει παραπονεθεί για τη συμπεριφορά του.

- Η ζωή του τίμια, μακριά από χώρους διαφθοράς όπου γίνονταν παντός είδους ακολασίες.

- Ποτέ δεν οδηγήθηκε στο δικαστήριο για θέματα σχετικά με τον χαρακτήρα του.

- Κατά την εκστρατεία στην Αλίαρτο της Βοιωτίας το 395 π.Χ., αυτός, αν και ανήκε στο ιππικό που είχε σχετικά εύκολο έργο, προτίμησε να μεταταχθεί στο πεζικό που αντιμετώπιζε σοβαρότερους κινδύνους.

7. Από τα επιχειρήματα του Μαντιθέου άλλα απευθύνονται στο συναίσθημα και άλλα στη λογική. Αφού τα κατηγοριοποιήσετε με αυτό το κριτήριο, να προσπαθήσετε να ερμηνεύσετε τη σειρά, με την οποία τα παραθέτει.

Τα επιχειρήματα που αφορούν τις σχέσεις του Μαντιθέου με την οικογένεια και τους συμπολίτες του απευθύνονται στο συναίσθημα.

Αυτά που αναφέρονται στον τρόπο ζωής και διασκέδασης, στο ότι δεν ήταν φιλόδικος καθώς και στη συμμετοχή του στη μάχη της Αλιάρτου απευθύνονται στη λογική.

Φυσικά προτάσσονται αυτά που απευθύνονται στο συναίσθημα για να προδιατεθούν θετικά οι Βουλευτές και στη συνέχεια, αφού λάβουν υπόψη τους τα λογικά επιχειρήματα, να τον θεωρήσουν κατάλληλο για το αξίωμα και να επικυρώσουν την εκλογή του.

8. Ποιο από τα επιχειρήματα που χρησιμοποιεί ο ρήτορας θεωρείτε περισσότερο εύστοχο;

Το πιο εύστοχο επιχείρημα που χρησιμοποιεί ο ρήτορας είναι ότι ο Μαντίθεος, ενώ ανήκε στην τάξη των ιππέων, ζήτησε από το φύλαρχο Ορθόβουλο να τον μεταφέρει στους οπλίτες, όπου σαφώς οι κίνδυνοι ήταν περισσότεροι, γιατί έτσι πίστευε ότι θα βοηθούσε καλύτερα την πατρίδα του. Αντίθετα κάποιοι άλλοι, μολονότι δεν είχαν δοκιμαστεί προκειμένου να μην κινδυνεύσουν, επιδίωξαν να καταταγούν στο ιππικό.

Χρησιμοποιώντας αυτό το επιχείρημα ο ρήτορας προβάλλει έντονα την αντίθεση των ενεργειών και κινήτρων του Μαντιθέου και των άλλων με σαφή υπεροχή του πρώτου. Αυτός ενήργησε με γνώμονα το συμφέρον της πατρίδας του. Οι άλλοι με γνώμονα το προσωπικό τους όφελος. Γνωρίζουμε πόσο αυτό θα μετρούσε στη συνείδηση και στην απόφαση των Βουλευτών, μια που αποτελούσε εγγύηση ότι κι όταν αναλάμβανε το αξίωμα θα είχε την ίδια άψογη συμπεριφορά.

9. Σε ποιους θεματικούς άξονες οργανώνει την απολογία του ο Μαντίθεος στις §§ 9-13;

β) Ποια η σκοπιμότητα της επιλογής του αυτής;

α) Οι θεματικοί άξονες των παραγράφων 9-13 είναι:

§9: Η ιδιαιτερότητα της συγκεκριμένης απολογίας είναι ότι αφορά ολόκληρη τη ζωή του κατηγορουμένου για την οποία θα μιλήσει σύντομα.

§10: Η άψογη συμπεριφορά του Μαντιθέου στην ιδιωτική του ζωή.

§11: Η συμπεριφορά του Μαντιθέου στη δημόσια ζωή του και συγκεκριμένα οι συναναστροφές του.

§12: Η συμπεριφορά του Μαντιθέου στη δημόσια ζωή του και συγκεκριμένα η αποχή του από κάθε είδους δίκες είτε ως κατηγορος είτε ως κατηγορούμενος.

§13: Η άγνοια συμπεριφορά του προς την πόλη μέσα από την εκπλήρωση των στρατιωτικών του υποχρεώσεων.

β) Ο Μαντίθεος επιλέγει να αναφερθεί σ' αυτούς τους τομείς αρχικά της ιδιωτικής του ζωής, επειδή γνωρίζει ότι θα επηρεάσει συναισθηματικά τους Βουλευτές μια και παρουσιάζεται στα μάτια τους ως καλός οικογενειάρχης, ηθικός και ανιδιοτελής απέναντι στα αδέρφια του. Στη συνέχεια οι αναφορές σε στοιχεία της δημόσιας ζωής του καταδεικνύουν επίσης πόσο ηθικός και έντιμος είναι καθώς επίσης και φιλόπατρις.

